

Briselē, 31.5.2024.
COM(2024) 366 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI
par atbrīvojuma no vīzas prasības apturēšanu Vanuatu valstspiederīgajiem

1. Ievads

Ieguldītājiem paredzētās sistēmas pilsonības iegūšanai (ieguldītāju pilsonības programmas, kas bieži tiek sauktas arī par “zelta pasēs” programmām), kas darbojas trešās valstīs un paredz iespēju bez vīzas ieceļot Eiropas Savienībā, rada vairākus potenciālus drošības riskus Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm. Jo īpaši šādas sistēmas var izmantot, lai apietu parasto ES īstermiņa vīzu procedūru un ar šo procedūru saistīto individuālo migrācijas un drošības risku padziļinātu izvērtēšanu, arī lai potenciāli izvairītos no nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma finansēšanas novēršanas pasākumiem¹. Īpaši problemātiski tas ir gadījumos, kad šādu sistēmu dalībniekiem izdotās pasēs nevar atšķirt no citām parastajām pasēm.

Lai novērstu un mazinātu iespējamus drošības riskus Savienībai, Komisija ir sadarbojusies ar visām bezvīzu režīma valstīm, kurās darbojas ieguldītājiem paredzētās pilsonības sistēmas². Vanuatu ir pirmā un līdz šim vienīgā valsts, attiecībā uz kuru ir aktivizēts vīzu režīma atcelšanas mehānisms, pamatojoties uz Regulā (ES) 2018/1806 (“Vīzu regula”) paredzēto apturēšanas pamatojumu sabiedriskās kārtības un drošības apsērūmu dēļ³.

Vanuatu ir iekļauta Regulas (ES) 2018/1806 II pielikumā kā viena no trešām valstīm, kuru valstspiederīgie ir atbrīvoti no vīzas prasības, šķērsojot dalībvalstu ārējās robežas, ja uzturēšanās nav ilgāka par 90 dienām jebkurā 180 dienu laikposmā. Atbrīvojums no vīzas prasības Vanuatu valstspiederīgajiem ir piemērojams no 2015. gada 28. maija, kad tika parakstīts Nolīgums starp Eiropas Savienību un Vanuatu Republiku par īstermiņa uzturēšanās vīzu režīma atcelšanu (“nolīgums”)⁴ un kad sāka to piemērot.

Vanuatu kopš 2015. gada 25. maija īsteno ieguldītājiem paredzētās sistēmas pilsonības iegūšanai, kas ļauj trešo valstu valstspiederīgajiem, kuriem vajadzīga vīza, viegli iegūt Vanuatu pilsonību un pasi, tādējādi ļaujot viņiem iegūt bezvīzu piekļuvi ES, apejot Šengenas vīzu procedūru. Komisija 2017. gadā sāka izmeklēšanu par Vanuatu sistēmām pilsonības iegūšanai, jo tās radīja nopietnas bažas, arī saistībā ar pieteikumu drošības neatbilstīgu izvērtēšanu.

Pamatojoties uz attiecīgo savākto datu un informācijas novērtējumu, Komisija secināja, ka Vanuatu ieguldītājiem paredzētajās sistēmās pilsonības iegūšanai bija nopietni trūkumi un drošības nepilnības, kas varēja apdraudēt ES un tās dalībvalstu iekšējo drošību, un aktivizēja Vīzu regulas 8. pantā paredzēto apturēšanas mehānismu.

¹ Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai (2019. gada 23. janvāris) par ieguldītājiem paredzētām sistēmām pilsonības un uzturēšanās atļaujas iegūšanai Eiropas Savienībā (COM(2019) 12 final), 23. lpp.

² Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Sestais ziņojums saskaņā ar vīzu režīma atcelšanas apturēšanas mehānismu”, COM(2023) 730 final.

³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2018/1806 (2018. gada 14. novembris), ar ko izveido to trešo valstu sarakstu, kuru valstspiederīgajiem, šķērsojot dalībvalstu ārējās robežas, ir jābūt vīzām, kā arī to trešo valstu sarakstu, uz kuru valstspiederīgajiem minētā prasība neattiecas (OV L 303, 28.11.2018., 39. lpp.).

⁴ Nolīgums starp Eiropas Savienību un Vanuatu Republiku par īstermiņa uzturēšanās vīzu režīma atcelšanu (OV L 173, 3.7.2015., 48. lpp.).

Apturēšana īstenota trīs posmos, kā izklāstīts tālāk. Šajā ziņojumā Eiropas Parlamentam un Padomei ir sīki aprakstīti apturēšanas mehānisma dažādie posmi un Komisijas dialogs ar Vanuatu. Ziņojums iesniegts saskaņā ar Vīzu regulas 8. panta 7. punktu.

2. 1. posms — apturēšanas mehānisma aktivizēšana (Vīzu regulas 8. panta 6. punkta a) apakšpunkts)

Laikposmā no 2017. līdz 2021. gadam Komisija rīkoja vairākas sanāksmes un rakstiski apmainījās ar viedokļiem ar Vanuatu iestādēm, lai iegūtu informāciju par Vanuatu ieguldītājiem paredzētajām sistēmām pilsonības iegūšanai⁵. Šajā sakarā Komisija pauda nopietnas bažas un brīdināja Vanuatu valdību par iespēju atjaunot vīzas prasību. Šīs bažas jo īpaši bija saistītas ar šādiem aspektiem:

- liels skaits pasu, kas izdotas valstspiederīgajiem, kuriem citādi būtu jāpiesakās vīzai, lai ceļotu uz ES (vairāk nekā 10 000 pasu laikposmā no 2015. līdz 2021. gadam), un ļoti neliels noraidīto pieteikumu skaits;
- pieteikumu iesniedzējiem netika izvirzītas nekādas prasības attiecībā uz to, ka viņiem būtu iepriekš jāuzturas Vanuatu vai vismaz jāapmeklē šī valsts, jo pieteikšanās procesu pārvaldīja specializētas aģentūras ārpus Vanuatu (piemēram, Dubajā, Taizemē, Malaizijā) un tādējādi pieteikumu iesniedzējiem nebija tieši jāsaazinās ar Vanuatu iestādēm;
- tas, ka nebija prasības par klātienes interviju, mazināja Vanuatu iestāžu iespējas pienācīgi novērtēt pieteikuma iesniedzēju vai apstiprināt pieteikumā sniegto informāciju, tajā skaitā tās patiesumu un ticamību;
- tas, ka šīs sistēmas bieži tika reklamētas kā veids Šengenas vīzu procedūras apiešanai un vieglai ieceļošanai Eiropas Savienībā bez vīzas;
- tas, ka pieteikumi tika izskatīti ļoti īsā termiņā, kas neļāva veikt pienācīgu drošības izvērtēšanu un informācijas apmaiņu ar pieteikuma iesniedzēja izcelsmes valsti vai galveno iepriekšējās dzīvesvietas valsti pirms pilsonības piešķiršanas. Tādējādi Vanuatu bija piešķīrusi pilsonību personām, pret kurām bija uzsākta kriminālizmeklēšana, arī personām, kas iekļautas Interpola datubāzēs⁶;
- nepilnīgi tiesību akti par vārda maiņu, jo ieguldītāju pilsonības programmu veiksmīgie pieteikumu iesniedzēji var pieteikties arī identitātes maiņai.

⁵ Kā sīkāk paskaidrots priekšlikumā Padomes Lēmumam par Nolīguma starp Eiropas Savienību un Vanuatu Republiku par īstermiņa uzturēšanās vīzu režīma atcelšanu piemērošanas daļēju apturēšanu, COM(2022) 6 final.

⁶ Konkrētāk, 2019. gada jūlijā Komisija uzzināja, ka Vanuatu saskaņā ar tās ieviestajām ieguldītājiem paredzētajām sistēmām pilsonības iegūšanai ir piešķīrusi pilsonību pieteikuma iesniedzējiem, kuri ir iekļauti Interpola datubāzēs, un ka daži pieteikuma iesniedzēji ir iesnieguši viltotus dokumentus (it īpaši viltotas izziņas par nesodāmību), bet Vanuatu iestādes nav konstatējušas, ka tie ir viltoti.

Turklāt ESAO ir atzinusi Vanuatu par valsti, kas potenciāli rada augstu risku Kopējā ziņošanas standarta integritātei, radot aizdomas par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas darbībām⁷.

Tā kā Vanuatu iepriekš minētās informācijas apmaiņas ietvaros sniegtie paskaidrojumi nebija pietiekami, lai mazinātu šīs aizdomas, Komisija nolēma, ka paaugstināto risku sabiedriskajai kārtībai un iekšējai drošībai saistībā ar to, ka Vanuatu valstspiederīgie ir ieguvuši pilsonību saskaņā ar ieguldītājiem paredzētām sistēmām pilsonības iegūšanai, var mazināt tikai apturot atbrīvojumu no vīzas prasības.

Šai sakarā Komisija 2022. gada 12. janvārī pieņēma priekšlikumu Padomes lēmumam⁸ par vīzu režīma atcelšanas nolīguma ar Vanuatu daļēju apturēšanu. Šo lēmumu Padome⁹ pieņēma 2022. gada 3. martā.

Vienlaikus 2022. gada 27. aprīlī Komisija pieņēma īstenošanas regulu¹⁰, ar kuru pirmajā deviņu mēnešu periodā (2022. gada 4. maijs – 2023. gada 3. februāris) tiek aktivizēts Vīzu regulas 8. pantā paredzētais **apturēšanas mehānisms**.

Pēc apturēšanas aktivizēšanas un saskaņā ar Vīzu regulas 8. panta 6. punkta pēdējo daļu Komisija iesaistījās **ciešākā dialogā** ar Vanuatu, lai rastu piemērotus risinājumus, kas novērstu apstākļus, kuri noveda pie atbrīvojuma no vīzas prasības apturēšanu uz laiku.

Dialoga **pirmajā sanāksmē**, kas notika 2022. gada 12. maijā, Komisija pauda vēlmi rast risinājumu un šajā nolūkā ierosināja rīkot tehniskas ikmēneša sanāksmes. Puses vienojās, ka Vanuatu iestādes iecels kontaktpersonu un paziņos to Komisijai, lai rīkotu turpmākas tehniskas sanāksmes. Vanuatu informēja Komisiju par Vanuatu valdības lēmumu izveidot darba grupu ieguldītājiem paredzēto sistēmu pilsonības iegūšanai pārskatīšanai. Tika panākta vienošanās, ka Vanuatu iestādes nosūtīs Komisijai darba grupas sagatavotu progresa ziņojumu.

Tomēr pēc tam Vanuatu jēgpilnā veidā neiesaistījās. Vanuatu ieguldītājiem paredzētās sistēmas pilsonības iegūšanai turpināja darbību, un Komisija šajā pirmajā posmā no Vanuatu iestādēm nesaņēma nekādu informāciju par iespējamām leģislatīvām un neleģislatīvām darbībām, kuru mērķis būtu novērst apstākļus, kas bija par iemeslu pagaidu apturēšanai.

⁷ <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/crs-implementation-and-assistance/residence-citizenship-by-investment/>

⁸ Priekšlikums — Padomes Lēmums par Nolīguma starp Eiropas Savienību un Vanuatu Republiku par īstermiņa uzturēšanās vīzu režīma atcelšanu piemērošanas daļēju apturēšanu (COM(2022) 6 final).

⁹ Padomes Lēmums (ES) 2022/366 (2022. gada 3. marts) par to, lai daļēji apturētu Nolīguma starp Eiropas Savienību un Vanuatu Republiku par īstermiņa uzturēšanās vīzu režīma atcelšanu piemērošanu (OV L 69, 4.3.2022., 105. lpp.).

¹⁰ Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2022/693 (2022. gada 27. aprīlis) par atbrīvojuma no vīzas prasības apturēšanu uz laiku Vanuatu valstspiederīgajiem (OV L 129, 3.5.2022., 18. lpp.).

3. 2. posms — apturēšanas pagarināšana (Vīzu regulas 8. panta 6. punkta b) apakšpunkts)

Tā kā apstākļi, kas izraisīja apturēšanu, saglabājās, Komisija pieņēma deleģēto regulu, ar ko **apturēšanu pagarināja par 18 mēnešiem līdz 2024. gada 3. augustam**¹¹. Vienlaikus Padome pieņēma lēmumu par nolīguma pilnīgu apturēšanu¹².

Šajā otrajā apturēšanas posmā Komisija turpināja dialogu ar Vanuatu un **laikposmā no 2023. gada februāra līdz 2024. gada aprīlim sarīkoja četras sanāksmes** un vairākkārt apmainījās ar informāciju rakstveidā.

Pirmā no šīm sanāksmēm notika 2023. gada 15. februārī, kad Vanuatu izraudzītā kontaktpersona ciešākam dialogam, proti, Premjerministra biroja padomnieks nacionālās drošības jautājumos, informēja Komisiju par politikas un likumdošanas pasākumiem, ko Vanuatu īstenojusi, lai kļiedētu Komisijas bažas. Tie bija šādi: jauni sistēmu pārvaldības procedūru standarti, tajā skaitā jauna Pilsonības biroja vadītāja iecelšana; privāto aģentu, kas izskata pilsonības pieteikumus, skaita samazināšana un labāka uzraudzība, kas nodrošinātu viņu profesionālās licences darbības tiešu izbeigšanu nelikumīgas rīcības gadījumā; kā arī Pilsonības likuma grozījumu projekts, ar ko tiktu ieviests jauns, stingrs izvērtēšanas process. Šajā sakarā Komisija lūdza sniegt sīkus paskaidrojumus par šiem pasākumiem un par to, kā tie novērsīs apstākļus, kas izraisīja apturēšanu.

Vanuatu 2023. gada 4. aprīlī iesniedza Komisijai 2023. gada 21. martā pieņemtus Pilsonības likuma grozījumus. Ar šo jauno tiesību aktu ieviestais galvenais jauninājums ir pieteikumu izvērtēšanas un pienācīgas pārbaudes veicēju iestāžu un procedūru aizstāšana. Konkrētāk, iepriekšējā Iekšējās izvērtēšanas komiteja, kuras locekļus bija iecēlis premjerministrs, ir aizstāta ar trim iestādēm, proti, Vanuatu policijas spēkiem, Finanšu ziņu vākšanas vienību un Vanuatu Imigrācijas dienestu. Minētās iestādes veic pārbaudes, arī izmantojot Interpola datubāzes, un ziņo Pilsonības komisijas ģenerālsekretāram. Šis jaunais process ietver automātisku tādu pieteikumu iesniedzēju izslēgšanu, kuru vārdam ir informācijas atbilde Interpola datubāzē, tādu pieteikumu izslēgšanu, kurus iesnieguši pilsoņi no valstīm, kas iekļautas ANO sankciju sarakstā, kā arī pārbaudes procesa pagarināšanu uz 14–30 dienām. Tomēr Vanuatu neiesniedza nekādus pavaddokumentus, lai izskaidrotu izmaiņas tiesību aktos un to, kā tās novērsīs apstākļus, kas bija par iemeslu apturēšanai.

2023. gada 13. jūlijā notika šā posma **otrā sanāksme**, kuras laikā Komisija Vanuatu pārstāvjiem darīja zināmu, ka tā vēlas saņemt detalizētu skaidrojumu par iepriekš minētajiem Pilsonības likuma grozījumiem. Šajā sakarā Komisija pauda bažas par izmaiņām tiesību aktos, jo īpaši attiecībā uz pieteikumu apstrādei izmantoto metodiku, ar ko pietiekamā mērā netika risinātas

¹¹ Komisijas Deleģētā regula (ES) 2023/222 (2022. gada 1. decembris) par atbrīvojuma no vīzas prasības apturēšanu uz laiku visiem Vanuatu valstspiederīgajiem (OV L 32, 3.2.2023., 1. lpp.).

¹² Padomes Lēmums (ES) 2022/2198 (2022. gada 8. novembris) par to, lai pilnībā apturētu Nolīguma starp Eiropas Savienību un Vanuatu Republiku par īstermiņa uzturēšanās vīzu režīma atcelšanu piemērošanu (OV L 292, 11.11.2022., 47. lpp.).

problēmas, kas bija atzītas par riskiem dalībvalstu iekšējai drošībai, piemēram, informācijas apmaiņas ar pieteikuma iesniedzēja izcelsmes valsti par sodāmību un līdzekļu izcelsmi trūkums.

2023. gada 5. decembrī notika **trešā sanāksme**. Vanuatu pārstāvēja jaunieceltā kontaktpersona — Vanuatu Pilsonības komisijas ģenerālsekretārs. Šai sakarā Komisija pauda nožēlu par to, ka Vanuatu iestāžu ilgais reaģēšanas laiks uz Komisijas informācijas pieprasījumiem palēnināja dialogu, un atgādināja, ka tuvojas tiesību aktos noteiktais apturēšanas procedūras termiņš, proti, 2024. gada 3. augusts. Tādēļ Vanuatu tika aicināta turpmākajās nedēļās sniegt trūkstošo informāciju un skaidrojumu par politikas un tiesību aktu izmaiņām, lai Komisija varētu pabeigt savu novērtējumu.

Pēc sanāksmes 2023. gada 15. decembrī Vanuatu tika nosūtīts saraksts ar papildu jautājumiem, uz kuriem atbildes bija jāsniedz viena mēneša laikā, taču Vanuatu uz tiem atbildēja tikai 2024. gada 22. martā, turklāt atbildes nespēja pārliecinoši kļiedēt Komisijas bažas.

Komisija arī informēja Vanuatu par nesen pieņemto priekšlikumu par apturēšanas mehānisma pārskatīšanu¹³, kas paredz ieguldītājiem paredzēto sistēmu pilsonības iegūšanai darbību ieviest kā jaunu autonomu apturēšanas pamatojumu, kā arī par notiekošo likumdošanas procesu.

Šā posma **ceturrtā un pēdējā sanāksme** notika 2024. gada 5. aprīlī, un tajā piedalījās Komisija un Vanuatu Pilsonības komisijas ģenerālsekretārs. Komisija aicināja Vanuatu precizēt un sīkāk izklāstīt 2024. gada 22. martā iesniegtās atbildes attiecībā uz izvērtēšanas un pārbaudes procedūru, sistēmās iesaistīto iestāžu neatkarību un apturēšanas ietekmi uz pieteikumiem pilsonības iegūšanai 2022. un 2023. gadā. Pastāvošās bažas netika pienācīgi kļiedētas, un jautājumi par vairākām faktu un statistiskajām neatbilstībām Komisijai iepriekš iesniegtajos datos palika neatbildēti (sk. iedaļas “3. posms” ii) punktu). Tobrīd Vanuatu pārstāvji informēja Komisiju, ka informācijas apmaiņas iespējas tehniskā līmenī bija izsmeltas un ka Vanuatu apsvērs iespēju sazināties ar Komisiju politiskā līmenī.

4. 3. posms — Komisijas galīgais novērtējums un priekšlikums izbeigt atbrīvojumu no vīzas prasības (Vīzu regulas 8. panta 7. punkts)

Vīzas regulas 8. panta 7. punktā ir noteikts, ka, pirms deleģētā akta darbības termiņa beigām, Komisija iesniedz **ziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei** ar savu galīgo novērtējumu, kuram var pievienot leģislatīvā akta priekšlikumu grozīt regulu, lai pārceltu atsauci uz attiecīgo trešo valsti no bezvīzu režīma valstu saraksta uz to valstu sarakstu, kuru valstspiederīgajiem ir nepieciešama vīza.

Šis ziņojums ir iesniegts saskaņā ar šo prasību, un tālāk ir detalizēti izklāstīts Komisijas galīgais novērtējums.

i. Ekonomiskā atkarība no sistēmām

¹³ Priekšlikums — Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko attiecībā uz apturēšanas mehānisma pārskatīšanu groza Regulu (ES) 2018/1806, COM(2023)642 final.

Pirms apturēšanas Vanuatu ekonomika lielā mērā bija atkarīga no ieņēmumiem, ko nodrošināja ieguldītājiem paredzētas sistēmas pilsonības iegūšanai (šādi ieņēmumi veidoja 33 % no kopējiem ieņēmumiem 2020. un 2021. gadā¹⁴ jeb 12,3 % no IKP 2020. gadā un 10,2 % no IKP 2021. gadā). Vīzu režīma atcelšanas apturēšana 2022. gadā izraisīja **saskaņā ar sistēmām iegūto ieņēmumu samazinājumu par 27 %** (¹⁵), kā rezultātā sistēmas IKP izteiksmē nodrošināja aptuveni pusi no ieņēmumiem, ko tās sniedza 2021. gadā, proti, 5,3 % 2022. gadā un 5,5 % 2023. gadā.

ii. Statistika: saņemtie pieteikumi, izdotās pasas un noraidīto pieteikumu īpatsvars

Statistika liecina par **lielu skaitu veiksmīgu pieteikumu iesniedzēju**, no kuriem lielākā daļa ir no valstīm, kuru valstspiederīgajiem citādi ieceļošanai ES būtu nepieciešama vīza. 1. tabulā ir sniegti no Vanuatu iestādēm saņemtie statistikas dati par laikposmu no 2015. līdz 2021. gadam.

Statistika par 2015.–2021. gadu	
Kopējais saņemto pieteikumu skaits	14 504 pieteikumi laikposmā no 2015. līdz 2021. gadam
Kopējais pilsonību ieguvušo personu skaits	13 489 personas laikposmā no 2015. līdz 2021. gadam
Kopējais izdoto pasu skaits	10 524 pasas laikposmā no 2015. līdz 2021. gadam
Noraidītie pieteikumi / atņemta pilsonība	1015 gadījumi (īpatsvars ~9,6 %) laikposmā no 2015. līdz 2021. gadam
Veiksmīgi pieteikumu iesniedzēji — galvenās valstis	Ķīna (6628), Nigērija (430), Lībija (292), Irāka (276), Sīrija (276), Krievija (247), Libāna (222), Irāna (154), Ziemeļkoreja (88), Jemena (74), Sudāna (29)

1. tabula. Vanuatu 2022. gada janvārī iesniegtā statistika par 2015.–2021. gada periodu

Tomēr **datos**, ko Vanuatu gadu gaitā **iesniegusi** Komisijai, ir **daudz neatbilstību**.

Statistikā par veiksmīgu pieteikumu skaitu ir neatbilstības. No Vanuatu 2020. gadā saņemtie dati liecina, ka kopējais veiksmīgo pieteikumu skaits laikposmā no 2015. gada līdz 2020. gada augustam bija aptuveni 4000 pieteikumu, savukārt iepriekš minētie 2022. gada statistikas dati liecina, ka kopumā pilsonība piešķirta aptuveni 13 500 personām. Tāpat arī 2022. gadā iesniegtais noraidīto pieteikumu un anulētas pilsonības gadījumu skaits (1015) atšķiras no iepriekš iesniegtajiem statistikas datiem (iesniegti 2020. gadā), saskaņā ar kuriem periodā no 2015. gada līdz 2020. augustam tika noraidīts tikai viens pieteikums un vēlāk anulēta 15 personām piešķirtā pilsonība.

Attiecībā uz statistiku par 2021.–2023. gadu Vanuatu trīs reizes iesniedza atšķirīgus datu kopumus. 2023. gada 12. jūlijā Vanuatu norādīja, ka 2022. gadā saņemtais kopējais pieteikumu skaits bija 682 pieteikumi, savukārt norādītais 2023. gada pirmajos sešos mēnešos saņemto

¹⁴ [Vanuatu: 2023. gads, apspriešanās par IV pantu, paziņojums presei; dienestu ziņojums; izpilddirektora paziņojums par Vanuatu \(imf.org\)](#), Starptautiskais Valūtas fonds, valsts ziņojums Nr. 23/115, 2023. gada marts.

¹⁵ [Turpat.](#)

pieteikumu kopējais skaits bija 676 pieteikumi. Vanuatu 2023. gada 23. oktobrī iesniedza datus, kas šķietami liecināja, ka veiksmīgo pieteikumu iesniedzēju skaits pēdējos trijos gados bija krasi samazinājies salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem (144 personas 2021. gadā, 127 personas 2022. gadā un 130 personas 2023. gadā). Tomēr 2024. gada 23. martā pēc atkārtota Komisijas lūguma sniegt skaidru un konsekventu statistiku Vanuatu iesniedza vēl vienu atšķirīgu datu kopu, kas liecināja, ka 2021. gadā saņemto pieteikumu kopskaits bijis 1072 pieteikumi, 2022. gadā — 875 pieteikumi un 2023. gadā — 1113 pieteikumi, no kuriem attiecīgi noraidīti 4, 5 un 22 pieteikumi.

Šīs neatbilstības ne tikai apgrūtina sniegto datu novērtēšanu un salīdzināšanu, bet arī liecina par vispārēju **ticamības trūkumu sistēmu iekšējiem kontroles procesiem**, ko īsteno Vanuatu kompetentās iestādes.

iii. Grozījumi Pilsonības likumā

Vanuatu 2023. gada martā izdarīja grozījumus Pilsonības likumā¹⁶ ar mērķi mazināt Komisijas apzinātos riskus. Galvenās veiktās izmaiņas ir šādas:

- Pieteikumu izvērtēšanu un pienācīgas pārbaudes tagad veic trīs iestādes: i) Vanuatu policijas spēki, ii) Finanšu ziņu vākšanas vienība un iii) Imigrācijas dienests, kas ir pakļauti ģenerālsekretāram un aizstāj premjerministra izveidoto Iekšējās izvērtēšanas komiteju¹⁷;
- tiek noraidīti Interpola datubāzē iekļauto pieteikumu iesniedzēju pieteikumi;
- trīs iestāžu veiktās izvērtēšanas procedūras ilgumam nevajadzētu pārsniegt 14 dienas, un jebkurā gadījumā, ja nepieciešams vairāk laika, procedūru ilgumam nevajadzētu pārsniegt 30 dienas;
- tādu valstu pilsoņu iesniegtie pieteikumi, kas iekļautas valstu, uz kurām attiecas ierobežojumi, sarakstā vai kas iekļautas ANO sankciju sarakstos (nav konkrēti noteikti), tiek noraidīti;
- termiņš Pilsonības komisijas lēmuma pieņemšanai par pilsonības piešķiršanu ir trīs mēneši.

Šo izmaiņu ietekme uz to apstākļu novēršanu, kas izraisīja apturēšanu, ir aplūkota nākamajās iedaļās.

iv. Sensitīva un aizliegta valstspiederība

Kā redzams 1. tabulā, veiksmīgo pieteikumu iesniedzēju izcelsmes valstis galvenokārt ir valstis, kuru valstspiederīgajiem ir nepieciešama vīza, lai varētu šķērsot Savienības ārējās robežas.

¹⁶ Pilsonības likuma (CAP 112) grozījums Nr. 1 (2023. gads), kas publicēts Vanuatu Republikas *Oficiālajā Vēstnesī* 2023. gada 21. martā.

¹⁷ Iekšējās izvērtēšanas komitejas sastāvā bija ģenerālsekretārs tās priekšsēdētāja amatā, Pilsonības biroja atbilstības nodrošināšanas amatpersona, Imigrācijas dienesta direktors, galvenais speciālists pasu jautājumos, viens ģenerālprokurora iecelts jurists no Valsts tiesību biroja, kā arī policijas komisāra iecelts policijas darbinieks.

Vanuatu 2023. gadā veica izmaiņas tiesību aktos ar mērķi ierobežot dažu valstu valstspiederīgo iespēju pieteikties tās pilsonības iegūšanai. Jo īpaši grozītajā Pilsonības likumā ir noteikts, ka Pilsonības komisija nedrīkst pieņemt pieteikumu, ja attiecīgā pieteikuma iesniedzējs ir tādas valsts pastāvīgais iedzīvotājs vai pilsonis, kuru Pilsonības komisija ir iekļāvusi valstu, uz kurām attiecas ierobežojumi, sarakstā vai kura ir iekļauta konkrēti nenorādītā Apvienoto Nāciju Organizācijas sankcionēto valstu sarakstā (piemēram, Jemena, Sīrija, Sudāna, Ziemeļkoreja un Irāna)¹⁸, ja vien pieteikuma iesniedzēji nepierāda, ka pēdējo piecu gadu laikā nav uzturējušies valstī, uz kuru attiecas ierobežojumi, un iesniedz pierādījumus par pastāvīgu uzturēšanos ārvalstīs. Tā kā Krievija un Baltkrievija šajos sarakstos nav iekļautas, **Vanuatu turpināja pieņemt Krievijas un Baltkrievijas valstspiederīgo pieteikumus arī pēc tam, kad Krievija bija uzsākusi agresijas karu pret Ukrainu.**

v. Maksas

Saskaņā ar jaunāko sniegto informāciju Vanuatu patlaban ir pieejamas četras ieguldījumu veikšanas iespējas¹⁹. Vanuatu ieguldītājiem paredzētās sistēmas pilsonības iegūšanai ir vienas no lētākajām pasaulē individuāliem ieguldītājiem un ģimenēm (vienam pieteikuma iesniedzējam maksa ir 130 000 USD). Maksa vienai personai būtiski samazinās atkarībā no viena pieteikuma iesniedzēju skaita (180 000 USD precētam pārim ar diviem bērniem).²⁰

Dialoga laikā Vanuatu nedarīja zināmas nekādas konkrētas ieceres palielināt ieguldījumu maksas kā iespējamu risinājumu, lai mazinātu pilsonību saņēmušo personu skaitu.

vi. Uzturēšanās prasības

Nav noteikta prasība par uzturēšanos vai fizisku klātbūtni Vanuatu pirms pilsonības piešķiršanas vai pat pieteikuma iesniegšanas procesa laikā. 2024. gada martā Vanuatu informēja Komisiju par notiekošajām iestāžu diskusijām, lai “risinātu” jautājumu saistībā ar uzturēšanās prasībām. Tomēr nekāda papildu informācija par iespējamo tiesību aktu grozījumu saturu vai termiņiem nav iesniegta.

vii. Pieteikumu iesniegšanas process

Programmu pārvalda Pilsonības birojs. Birojs nesazinās ne ar pieteikuma iesniedzējiem, ne ar viņu izcelsmes valsti. Ieinteresētie ieguldītāji iesniedz savus pieteikumus ar ieceltu **aģentu** starpniecību, kuri ir pilnībā atbildīgi par visu saziņu ar pieteikumu iesniedzējiem. Aģentiem jābūt Vanuatu pilsoņiem (pilsonība nedrīkst būt iegūta ieguldītāju sistēmu ietvaros), un to galvenajai juridiskajai adresei jābūt Portvilā, Vanuatu. Aģentiem ir noteikta prasība neveikt darījumu par maksu, kas ir zemāka vai augstāka par likumā noteikto, un viņi nesaņem atlīdzību par sistēmu tirgvedību. Vanuatu iesniedza Komisijai sarakstu, kurā bija iekļauts 71 ieceltais aģents. 2024. gada aprīlī Vanuatu Pilsonības biroja oficiālajā tīmekļa vietnē bija iekļauts 60 iecelto aģentu saraksts²¹.

¹⁸ Saskaņā ar Vanuatu iestāžu sniegto statistiku par 2016.–2021. gada periodu pieteikumus bija iesnieguši un Vanuatu pilsonību saņēmuši valstspiederīgie no piecām valstīm, uz kurām attiecas ierobežojumi: Sīrija (276), Irāna (154), Ziemeļkoreja (88), Jemena (74), Sudāna (29).

¹⁹ Attīstības atbalsta programma (*DSP*), Vanuatu Ieguldījumu programma (*VCP*), Kapitāla ieguldījumu imigrācijas plāns (*CIIP*) un Nekustamā īpašuma iespēju programma (*REO*).

²⁰ <https://vancitizenship.gov.vu/index.php/citizenship/fees-and-charges>.

²¹ <https://vancitizenship.gov.vu/index.php/about-us/designated-agents>.

Aģenti ir atbildīgi arī par sistēmu **tirgvedību un popularizēšanu**. Lielākā daļa no viņiem savās tīmekļa vietnēs ir popularizējuši Vanuatu sistēmas kā tādas, kas nodrošina iespēju ieceļot ES bez vīzas un kas nodrošinot ātrāku pieteikuma iesniegšanas procesu salīdzinājumā ar citām sistēmām, turklāt skaidri minot iespēju pēc pilsonības iegūšanas nomainīt vārdu. Aģenti daļēji piedalās **pieteikumu apstrādē**. Viņi veic pieteikumu pienācīgas pārbaudes pirmo posmu pirms to iesniegšanas Pilsonības birojam, kas pēc tam tos nosūta trim iestādēm izskatīšanai un pienācīgai pārbaudei.

viii. Izvērtēšanas un pārbaudes procedūras

Pēc pieteikumu saņemšanas no aģentiem Pilsonības birojs pārbauda katra pieteikuma iesniedzēja dokumentus, izmantojot kontrollsarakstu, un pēc tam tos iesniedz lēmējstruktūrai (Pilsonības komisijai).

Kā minēts iepriekš, Vanuatu 2023. gadā pieņēma vairākus tiesību aktu grozījumus, lai gan tā nav iesniegusi apmierinošus pierādījumus tam, ka šīs izmaiņas tiek īstenotas un ir pietiekamas, lai mazinātu tās ieguldītājiem paredzēto sistēmu drošības riskus. Kā minēts iepriekš, ar grozījumiem tiek ieviests jauns izvērtēšanas process, kurā piedalās **Izvērtēšanas komiteja**, ko veido šādas trīs iestādes: i) Vanuatu policijas spēki, ii) Finanšu ziņu vākšanas vienība un iii) Imigrācijas dienests, kas cita starpā pārbauda pieteikuma iesniedzēju datus Interpola un citās starptautiskās datubāzēs. Arī izvērtēšanas process tiek pagarināts uz laiku no 14 līdz ne vairāk kā 30 dienām.

Lai gan, no vienas puses, šī jaunā procedūra šķietami mazina risku, ka pilsonība tiek piešķirta Interpola datubāzēs iekļautām personām, no otras puses, tā neietver citus nepieciešamos elementus, lai pienācīgi novērtētu, vai pieteikumu iesniedzēji nerada drošības riskus. Konkrētāk, **Vanuatu iestādēm nav atbilstošu līdzekļu, lai pārbaudītu pieteikuma iesniedzēja izcelsmes vai dzīvesvietas valsts izsniegto dokumentu**, arī personu apliecinošu dokumentu un sodāmības reģistru izziņu, **patiesumu**, jo šīs iestādes neapmainās ar informāciju ar pieteikuma iesniedzēja izcelsmes vai dzīvesvietas valsti.

Dialoga laikā **Vanuatu tikai minēja atsauces uz izmaiņām tiesību aktos, nesniedzot pietiekamus paskaidrojumus un informāciju par šā izvērtēšanas procesa uzticamību un stingrību**. Tāpēc Komisija nevar novērtēt, vai šīs izmaiņas ir mazinājušas drošības riskus, uz kuriem norādīts lēmuma par apturēšanu pieņemšanas laikā.

Turklāt atšķirībā no citām trešām valstīm, kas izmanto ieguldītājiem paredzētas sistēmas pilsonības iegūšanai, šķiet, ka identitātes, reputācijas un drošības izvērtēšanai Vanuatu neizmanto starptautisku uzņēmumu, kas veic pienācīgas pārbaudes, pakalpojumus. Šis apstāklis kopā ar faktu, ka Vanuatu iestādes nesazinās ar pieteikumu iesniedzēju izcelsmes valstu iestādēm, ievērojami samazina iespējamību, ka Vanuatu spēj rūpīgi izvērtēt pieteikumu iesniedzēju iesniegto dokumentu un informācijas autentiskumu un ticamību.

ix. Vārda maiņa

Līdz 2021. gadam personas, kuras ieguva Vanuatu pilsonību ieguldītājiem paredzētas programmas pilsonības iegūšanai ietvaros, pēc tam varēja pieteikties arī identitātes maiņai Vanuatu. Dialoga laikā Vanuatu informēja Komisiju, ka 2021. gadā tika grozīts attiecīgā tiesību akta — 2021. gada Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma Nr. 28 — 24. panta 1.A punkts, paredzot, ka personas, kurām ir dubultpilsonība, nevar mainīt Vanuatu reģistrētu vārdu. Tomēr Vanuatu arī informēja Komisiju, ka tai nav datu par vārda maiņas gadījumiem, kas reģistrēti līdz 2019. gadam, tādēļ tā nevarēja sniegt nekādu informāciju par tādu personu skaitu, kuras ir

ieguvušas pilsonību, veicot ieguldījumu, un pēc tam ir mainījušas vārdu, vai par šādu personu jebkādam turpmākām pārbaudēm.

x. Izmeklēšanas komisija: saskaņā ar iepriekš aprakstīto izvērtēšanas procesu piešķirto pasu pārskatīšana

Vanuatu 2023. gada februārī izveidoja Izmeklēšanas komisiju, kuras uzdevums ir izmeklēt visus iespējamās pārkāpumus, kas izdarīti sistēmu darbības laikā kopš to izveides. Vanuatu 2024. gada aprīlī informēja, ka Izmeklēšanas komisijas veiktā izmeklēšana joprojām turpinās un ka tā nevar norādīt konkrētu datumu, kad tiks paziņoti tās konstatējumi.

Turklāt Vanuatu nav ieviesusi nevienu strukturālu *ex post* uzraudzības mehānismu, lai risinātu iespējamās nepilnības drošības jomā saistībā ar vairāk nekā 10 000 pasu, kas izdotas pirms tiesību aktu grozīšanas un šķietami stingrākas izvērtēšanas procedūras ieviešanas. Lai gan Vanuatu informēja Komisiju, ka, pamatojoties uz judikatūru, pilsonību ir iespējams anulēt, ja tā iegūta krāpšanas ceļā vai pretlikumīgi, tā nav iesniegusi informāciju par reāliem gadījumiem, kad anulēta ieguldītājiem paredzēto sistēmu ietvaros iegūta pilsonība. Tas nemaina faktu, ka pasēs, kas kopš 2015. gada izdotas saskaņā sistēmu pilsonības iegūšanai, piemērojot nosacījumus, kas nodrošināja iespēju izdot pasēs personām, kurām nevajadzēja piešķirt pilsonību, jo tās bija iekļautas Interpola sarakstos un bija viltojušas pieteikumus, joprojām rada potenciālu risku vai draudus dalībvalstu drošībai.

5. Secinājums

Ņemot vērā iepriekš minēto atjaunināto novērtējumu, Komisija uzskata, ka Vanuatu nav nodrošinājusi apmierinošus tiesiskās aizsardzības līdzekļus attiecībā uz apstākļiem, kas izraisīja atbrīvojuma no vīzas prasības apturēšanu. Konkrētāk, ņemot vērā uz Komisijas pieprasījumiem sniegto atbilžu kvalitāti un daudzās neatbilstības sniegtajos datos, kā arī pietiekamu paskaidrojumu par jaunajiem tiesību aktiem un to īstenošanu trūkumu, Komisija secina, ka ieguldītājiem paredzētu sistēmu pilsonības iegūšanai darbība Vanuatu turpinātu radīt būtiskus riskus dalībvalstu sabiedriskajai kārtībai un iekšējai drošībai, ja Vanuatu pasu turētāji varētu atsākt bezvīzu ieceļošanu ES.

Tādēļ saskaņā ar Vīzu regulas 8. panta 7. punktu Komisija ir nolēmusi ierosināt grozījumu minētajā regulā, pārceļot Vanuatu no bezvīzu režīma valstu saraksta uz to valstu sarakstu, kurām vajadzīga vīza²². Lai Eiropas Parlamentam un Padomei dotu vajadzīgo laiku Komisijas priekšlikuma izskatīšanai, Komisija ir arī par sešiem mēnešiem²³, proti, līdz 2025. gada 3. februārim, pagarinājusi atbrīvojuma no vīzas prasības apturēšanas periodu.

²² Priekšlikums — Eiropas Parlamenta un Padomes regula, ar ko attiecībā uz Vanuatu groza Regulu (ES) 2018/1806, COM(2024)365.

²³ Komisijas Deleģētā regula (ES) .../..., ar ko attiecībā uz atbrīvojuma no vīzas prasības apturēšanu uz laiku Vanuatu valstspiederīgajiem pagarinājumu groza Regulu (ES) 2018/1806, C(2024)3650.